

BASINDA POAŞ ÖZELLEŞTİRMESİ HABERLERİ: BASIN MESLEK İLKELERİ, HABERDE NESNELLİK İLKELERİ VE HABER İÇERİKLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR BAĞLAMINDA İÇERİK ANALİZİNE DAYALI BİR DEĞERLENDİRME

Erkan Yüksel*

ÖZET

Bu çalışmada Petrol Ofisi Anonim Şirketi'nin özelleştirilmesine yönelik olarak 12 yaygın gazetede yayınlanan haberler basın meslek ilkeleri, haberde nesnellik ilkeleri ve haber içeriklerini etkileyen unsurlar bağlamında içerik analizine dayalı olarak irdelenmektedir. Haber içeriklerinin konularına göre kategorileştirildiği çalışmada, özelleştirme ihalesine yönelik olumlu ve olumsuz görüşlerin gazetelere göre dağılımları ortaya konulmaktadır. Bulgular, basın kuruluşlarının belirli konulardaki tutum ya da ideolojileri, basın sermayesinin ihaledeki pozisyonu, basın kuruluşlarının sermayesinin birbirleri arasındaki çekişmeler ve kurum dışından gelen etkiler gibi unsurlara paralel bir şekilde haber içeriklerinin farklılaştığını ve meslek ilkeleri ile haberde nesnellik ilkeleri anlamında da haberlerin eleştiriye açık olduğu ortaya koymaktadır.

Anahtar sözcükler: Basın, haber, basın meslek ilkeleri, nesnellik.

POAŞ PRIVATIZATION NEWS ON PRESS: AN EVALUATION BASED ON THE CONTENT ANALYSIS WITHIN THE CONTEXT OF PRESS ETHICS PRINCIPLES, OBJECTIVITY PRINCIPLES OF NEWS AND PROPONENTS THAT ARE INFLUENTIAL TO NEWS CONTENT

93

ABSTRACT

This article deals with the news about privatization of POAŞ in 12 newspapers. The content analysis was used to determine and compare the effective components of news content of POAS's news. Findings are evaluated theoretically according to press ethics rules, news objectivity rules and effective components on news contents. Findings showed that news contents mostly change parallel with the press institutional attitudes or ideology's, position of press capitals in the privatization adjudication, competition and quarrel between press capitals and other external factors and news are open to criticisms on press ethics and news objectivity.

Key words: Press, news, press ethics, objectivity.

GİRİŞ

Bir kamu iktisadi teşekkülü olan Petrol Ofisi Anonim Şirketi (POAŞ)'nin özelleştirilme tarihine geçen bir rekor sayılan ihalesine, ülkenin en büyük medya gruplarının bağlı bulunduğu holdinglerin de ortağı olduğu konsorsiyumların katılması ve bunlardan birinin ihaleyi kazanması nedeniyle dikkatleri çekmiş ve medya etiği boyutunda tartışmalara konu olmuştur. Tartışmaların odak noktasını ise, daha çok ihaleye kazanan grubun gazetelerinde yayınlanan ihaleyi yücelten haberler ile karşıt düşüncedeki gazetelerde yayınlanan ihalenin büyük bir vurgun olduğu düşüncesini savunan haberler oluşturmuştur. Genel olarak liberal çoğulcu yaklaşımlar çerçevesinde görülen konu ile ilgili tartışmaları üç temel kategoride bir araya getirmek mümkündür. Bunlar basın ahlak ilkeleri ya da meslek ilkeleri, haber-

de nesnellik ilkeleri ve haber içeriklerini etkileyen unsurlara yönelik değerlendirmelerdir. Söz konusu tartışmalardan hareketle bu çalışmanın problemini, "POAŞ haberleri gazetelerde nasıl yayınlanmıştır?" sorusu oluşturmaktadır.

Literatürde haber metinleri üzerine yapılan çalışmalarda iki farklı yaklaşım dikkati çekmektedir (İnal 1995:112). Bunlardan ilkinde haber metinleri, içerik analizi yöntemiyle profesyonel gazetecilik ideolojisi içinde varolan temel ilkeler sorgulanmaksızın birer kriter olarak kabul edilerek irdelenmektedir. Haber metinlerindeki yanlışlığın sergilenmeye çalışıldığı bu çalışmalarda gazeteciler "nesnel" olmaya davet edilmektedir. Yanlılığı bütünsel bir yaklaşım içinde ele alarak yapısal yanlışlık sorunu üzerinde duran çalışmalarda da haber kuruluşlarının günlük pratikleri içinde güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların ürettik-

* Yrd. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

leri durum tanımları yeniden kurmaları olgusu tanımlanmaktadır. Buna göre siyaset, ekonomi ve sembolik seçkinlerin söylemleri, haber metinleri ile dolayımı ile meşruiyet kazanmakta ve var olan toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşumunda etkili olmaktadır.

Bu çalışmada ilk yaklaşım temel alınmaktadır. Çalışmada, Berelson'a göre, "iletişimin belirgin içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği" (Gökçe 2001:7) ve Merten'e göre de, "sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntem" (Gökçe 2001:25) olarak tanımlanan içerik analizi uygulamasına dayalı olarak şu soruların yanıtları aranmıştır:

- i) POAŞ'ın özelleştirilmesine yönelik gazetelerde yayınlanan haberlerde kaynak gösterilmiş midir?
- ii) Haberlerde hangi içerik ya da temalara yer verilmiştir?
- iii) Olayın bütün boyutlarına bütün gazetelerde yer verilmiş midir?
- iv) Haber içeriklerinde olayın değerlendirilmesine yönelik olumlu, olumsuz ya da nötr düzeyde hangi görüşlere, hangi düzeyde yer verilmiştir?

Çalışma, POAŞ'ın yüzde 51 hissesinin blok olarak satışı için ikinci ihaleye yönelik haberlerin gazetelerde yer aldığı 4 Mart 2000 gününe ait ülke genelinde dağıtımı yapılan, farklı gazete sahiplerine bağlı, farklı siyasal görüşlere sahip okurlarca daha çok tercih edilen gazeteler arasından yargısal olarak belirlenen Akşam, Cumhuriyet, Dünya, Finansal Forum, Hürriyet, Milliyet, Milli Gazete, Radikal, Sabah, Star, Türkiye ve Zaman Gazeteleri ile sınırlandırılmıştır (1).

Ancak aynı yayın grubunun gazeteleri olan Hürriyet, Milliyet ve Radikal Gazeteleri, ihaleyi kazanan konsorsiyuma üye holdingin sahibi bulunduğu gazeteler oldukları için üçü birlikte inceleme kapsamına alınmıştır.

Çalışmada, özelleştirmeye yönelik tüm haberler içerik analizine konu edilmiştir. Haber içeriklerinin kategorileştirilmesinde bir konunun en az üç gazetede ortak bir biçimde yer alması koşulu aranmıştır. Haber başlıkları ve içeriklerinde ihaleye yönelik yargılar ihaleye yönelik olumlu, olumsuz ya da nötr ifadeler dikkate alınarak yargısal bir biçimde değerlendirilmiştir. Köşe yazıları ise, sınırlıklar dışında tutulmuştur.

Çalışmada önce POAŞ'ın özelleştirilmesi haberleri çerçevesinde ortaya çıkan basın meslek ilkeleri, nesnelik ilkeleri ve haber içeriklerini etkileyen unsurlara yönelik, ardından da basında özelleştirme konusu ve POAŞ'ın özelleştirilmesine yönelik gelişmeler kuramsal düzeyde tanımlanmıştır. Daha sonra da içerik analizi uygulamasından elde edilen bulgular ortaya konulmuştur.

1. BASIN MESLEK İLKELERİ

Basında haberci olarak çalışanların mesleki etkinliklerindeki ilkeleri ve kuralları düzenleyen mesleki ahlak anlayışına basın meslek ahlakı adı verilmektedir (Yüksel ve Gürçan 2001:185, Özgen 1998). Maddi yaptırım gücü olmamakla birlikte kamu vicdanı ve meslek çalışanları arasında meslek ahlakının vazgeçilmez bir yeri vardır. Pek çok basın örgütü tarafından belirlenmiş yazılı ahlak ilkeleri bulunmaktadır. Bunlar arasında ülkemizde en çok kabul görenleri Basın Konseyi'nin Basın Meslek İlkeleri ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'dir (Yüksel ve Gürçan 2001:186-192, Tokgöz 2000:104-112).

Basın Meslek İlkeleri'ne göre gazetecilikte temel işlev, gerçekleri bulup bozmadan, abartmadan kamuoyuna yansıtmak diye tanımlanmaktadır. İlkelerden üçüncüsünde, "Kamusal bir görev olan gazetecilik, ahlaka aykırı özel amaç ve çıkarlara alet edilemez" denilmektedir. 14. madde ise, "İlan ve reklam niteliğindeki yayınların bu nitelikleri, tereddüde yer bırakmayacak şekilde belirtilir" biçimindedir. Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde her gazetecinin meslek ilkelerine uymasına ve uyulmasına özen göstermesi gerektiğine işaret edilerek, gazetecinin sorumluluğu şöyle tanımlanmaktadır:

"Gazeteci, basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüst bir biçimde kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele etmeli, halkı da bu yönde bilgilendirmelidir. Gazetecinin halka karşı sorumluluğu, başta işverenine ve kamu otoritelerine karşı olmak üzere, öteki tüm sorumluluklarından önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal bir nitelik taşır. Gazeteci, ilettiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir ve paylaşır. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle, sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler." Bildirgede gazetecinin hakları arasında şu ifade dikkat çekicidir: "Gazeteci, çalıştığı basın

ve yayın organının kendisiyle yaptığı sözleşme de kaydedilmiş olması gereken temel çizgisini dikkate alır. O temel çizgi dışındaki ve onunla çelişen veya orada açıkça belirtilmemiş olan tüm telkin, öneri, istek ve talimatları reddetme hakkına sahiptir. Gazeteci, inanmadığı bir görüşü savunmaya veya meslek ilkelerine aykırı bir iş yapmaya zorlanamaz."

Gazetecinin temel görev ve ilkeleri bağlamında ise şu ilkelerin altı çizilmesi gereklidir: "Halkın bilgi edinme hakkı uyarınca, gazeteci, kendi açısından sonuçları ne olursa olsun, gerçeklere ve doğrulara saygı duymak ve uymak zorundadır. Gazeteci; bilgi ve haber alma, yorum yapma ve eleştirme özgürlüklerini ne pahasına olursa olsun savunur... Gazeteci; temel bilgileri yok edemez, görmezlikten gelemeyebilir ve metinleri ile belgeleri değiştiremez, tahrif edemez. Yanlış, yanıltıcı ve tahrif edilmiş yayın malzemesi olarak kullanmaktan uzak durur... Gazeteci; çalıntı, iftira, hakaret, lekeleme, saptırma, manipülasyon, söylen-ti, dedikodu ve dayanaksız suçlamalardan kesinlikle uzak durur... Gazeteci; bir bilginin, haberin yayımı ya da yayımlanmaması karşılığında hiçbir maddi veya manevi avantajın peşinde koşamaz... Gazeteci; mesleğini reklamlıkla, halkla ilişkilerle veya propagandacılıkla karıştırmaz... Gazeteci; hangi konuda olursa olsun, elde ettiği bilgileri geniş biçimde yayın konusu yapmadan kendi yararına kullanamaz... Gazeteci; mesleki olarak yalnızca meslektaşlarının ve kamuoyunun değerlendirmeleri ile bağımsız yargı organlarının kararlarını dikkate alır."

2. HABERDE NESNELLİK İLKELERİ

Basın meslek ilkeleri çerçevesinde ortaya çıkan en önemli ilke, gazetecinin bağımsızlığı, haberin kutsallığı ve bu bağlamda haberin nesnelligidir. Haberde tarafsızlık, yansızlık ya da nesnellik mesleğin en temel profesyonel normlarıdır. Doğruluk ilkesi, yaşamsal önem taşımaktadır ve haberin doğru olması, gazetecilerin görevlerini sorumlu olarak yaptıklarının kanıtıdır. Çünkü gazetecinin görevi patronuna, gazetesine ya da herhangi bir görüşe değil, mesleğin getirdiği sorumluluk kavramına karşıdır (Tokgöz 2000:99-103).

Basını toplumsal gerçekliğin bir yansıması biçiminde tanımlayarak, "ayna rolü"ne işaret eden liberal kuramcılara göre (Alemdar 1999:24, İnal 1995:114), haberde nesnellik ilkesi, ciddi ve güvenilir haberciliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Toplumsal sorumluluk yaklaşımının basına yükledi-

ği sorumlulukların başında "haber ve bilgi aktarma işlevini doğru, nesnel ve hakça bir biçimde yerine getirmesi" gelmektedir (Alemdar 1999:29). Toplumsal gerçekliğin doğru bir biçimde yansıtılabilmesi, eş deyişle basının görevini eksiksiz, doğru ve gerçekçi bir biçimde yerine getirmesi nesnellik ilkesine bağlıdır. Literatürde demokrasinin temel koşulu ve halkın haber alma özgürlüğü olarak tanımlanan basın özgürlüğü tartışmaları ile nesnellik tartışmaları neredeyse iç içe geçmiştir (Bülbül 2001:269, Yüksel ve Gür-can 2001:66-67, Yüksel 1996:131, Karagöz, 1996:35).

Evrensel olarak tanımlanmış kesin ilkeleri bulunmamakla birlikte nesnellik, tarafsızlık ve eğilimsizliğe bir karşı duruştur (Özerkan 2000:49). Nesnellik, haber konusu olayı bireysel etkilerden uzak, doğruyu, yansız bir düzenleme ile olduğu gibi vermek ve gerçeklerden ayrılmamaktır (Bülbül 2001:269). Habercinin, siyasal ve ideolojik bakımdan yansızlığıdır (Erdoğan ve Alemdar 1990:57).

Haberde nesnellüğün ölçütleri ise olayla ilgili verilerde kesinlik ve doğruluk, ana hatların aynen aktarılması, olayın farklı yönlerini incelerken yansız ve dengeli olunması, haber ile yorumun birbirinden ayrılması, haber yazarının kişisel görüş ve tutumunu içeriğe yansıtılmaması, yanlı tutumlardan uzak kalınması biçiminde sıralanabilir (Bülbül 2001:270-271). Girgin ise, öncelikle gazetecinin bütün etkilerin olabildiğince dışında kalabilmesi için uygulaması gereken "tarafsızlıktan kaçınma" ya da "objektif olmaya çalışma" ilkeleri üzerinde durmaktadır. 15 maddelik bu ilkelerden bazıları, "olaya politik veya ekonomik görüşler katmamak, olayları saptırmamak, küçültmemek, abartmamak, özel bir amaca hizmet etmemek, yorum yapmamak" biçiminde özetlenebilir (1998:23-24). Girgin daha sonra haberde nesnellığe yaklaşabilmek için şu ilkelere işaret etmektedir (1998:24): "Konuyla ilgili tüm bilgiler aktarılmalı, tartışmalı konularda tarafların görüşleri bildirilmeli, gerçek oldukları ileri sürülen açıklamalara yer verilmeli, haberde kaynağın sözleri, alıntılar (") bolca kullanılmalı, haberde mümkün olduğu kadar çok maddi gerçeğe yer verilmelidir."

Sonuç olarak daha genel yapısı ile haberde nesnellik ölçütleri olarak asgari düzeyde şu üç ilke üzerinde uzlaşılması mümkündür (Rigel 1993:112-129, Yüksel ve Gür-can 2001:66-67, Yüksel 1996:128-132):

- i) Haberde kaynak gösterilmesi gerektiğine işaret eden "nitelik ilkesi",
- ii) Bir iddia ya da görüşe dayanan haberlerde karşıt görüşlerin bulunup bulunmadığını ya da bu iddia üzerine zor durumda kalacak tarafın savunmalarına yer verilmesine işaret eden "denge ilkesi",
- iii) İddia sahiplerine ve karşıt görüşlere aynı oranda yer verilmesine işaret eden "eşit alan ve zaman ilkesi".

Literatürde "Nesnellik Analizi" adıyla tanımlanan çalışmalarda bir kaynağın söylemlerinin hangi oranda sosyal gerçeklik ile örtüştüğü ortaya konulmaktadır (Gökçe 2001:70-72). Bu çerçevede geliştirilen en son teknik ise "Yapısal Nesnellik Analizi"dir (Gökçe 2001:81). Bu çalışmalarda kaynakların temsili olarak bir örnekleme oluşturularak, belirlenen bir haftada ve belirlenen gazete sayfasında, haber konularının kategorileştirilmekte, haberler biçimsel ve içerik açısından belirli bir önemlilik sırası içerisinde kodlanmaktadır. Değerlendirmeler her bir olay ya da konuya göre ölçülmekte ve yayın organlarının siyasi kişiliklere göre kendi değerlendirmeleri ayrıca kodlanmaktadır. Sonuç olarak da iki grup veri arasındaki ilişki düzeyleri irdelenmektedir.

Ancak elbette ki, "Haberde nesnellik ilkelerini etkileyen unsurlar nelerdir?" sorusu akla geldiğinde karşılaşılan tek yanıt yayın organlarının siyasal kişilikleri değildir. Bu bağlamda haberde nesnellik ilkelerinin tanımlanması gereklidir.

3. HABER İÇERİKLERİNİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Literatürde medya içeriklerini etkileyen unsurlar bağlamında pek çok değerlendirmeye rastlanmaktadır. Bunlar arasında Oalter, kitle iletişim sistemini işleten yönetici sınıfa; Breed gazete sahibi ve onu temsil eden yayın müdürünün gazete yayın politikasını belirleme etkisine işaret etmektedir (Rogers ve Dearing 1988: 555-594). Sistematik bir yaklaşımla ele alındığında ise medyanın işletme yapısından, haber örgütü ve medya içeriklerinden kaynaklanan unsurlar (Yüksel 2001:70-84) ile Dearing ve Rogers'ın (1996:25-45) işaret ettikleri medya savunuculuğu, konu teklifçiliği, ateşleyici olaylar, halkla ilişkiler faaliyetleri, kitle iletişim araçları arası etkileşim ve gerçek yaşam göstergeleri gibi özel bazı unsurlar biçiminde daha geniş bir çerçeve ile karşılaşılmaktadır (Yüksel 2001:74-94). Öte yandan Galtung ve Ruge'un Seçici Kanal Tutma

Modeli'ni (McQuail ve Windahl 1994:161-162, Watson 1998:117-122), Funkhouser'ın (1973:533-538, Severin ve Tankard 1994:392-393) gerçek yaşam göstergelerine ilişkin çalışmalarını ve medya dikkatini etkileyen unsurlara yönelik sınıflandırmasını, Dearing ve Rogers'ın (1996:51) tiraj ve reyting kaygıları, eşik bekçilerinin rolü, medyanın haberleri sunma tekniği gibi farklı unsurlara yönelik görüşlerini haber içeriklerini etkileyen unsurlarla birlikte anmak mümkündür.

Kurum dışından gelen etkilerin tanımlanması anlamında McQuail'ın dışsal baskılara neden olan "sosyal güçlerin alanı" tanımlaması oldukça açıklayıcıdır (Söylemez 1998:75). McQuail'e göre medya kurumları sınırlamalar ve engellemeler altında çatışan istek ve beklentileri karşılamaya çalışmakta ve değişkenlerin güç ya da etki alanları da değişebilmektedir. Bu doğrultuda iç içe geçmiş halkalar biçimindeki şema, firma sahipleri, reklamcılar, kaynaklar ve okurlar medya organizasyonunun merkezinde olmak üzere; ikinci halkada sosyal ve politik kurumlar, yatırımcılar, baskı grupları ve hükümet tarafından çevrelenmiş bulunmaktadır (Söylemez 1998:75).

Literatürde haber içeriklerini etkileyen unsurlar üzerine yapılmış en kapsayıcı çalışma ise, Shoemaker ve Reese'ye aittir. Bilim insanları bu unsurları etki kaynağına göre beş kategoride tanımlamışlardır (Severin ve Tankard 1994:394-395). Bunlar (Yüksel 2001:71-73):

- i) Medya çalışanlarından kaynaklanan etkiler: Medya çalışanlarının kişisel özellikleri, tutumları, değerleri, inançları, etnik kökenleri, mesleki birikimleri ve rollerini kapsayan özelliklerin doğurduğu etkiler.
- ii) Çalışma düzeninden kaynaklanan etkiler: Yayın periyodu, zaman kısıtlılığı, yer sınırlılığı, haber yazım kuralları, haber değeri, nesnellik ve haber kaynağına bağlılıktan doğan etkiler.
- iii) Kurumsal amaçlardan kaynaklanan etkiler: Kurum amaçları, ekonomik amaçlar ve kurum içi işbölümünden doğan etkiler. Kurumsal yaklaşım içinde bu düzey medya kurumlarının hiyerarşik yapılarını, işbölümünü ve ekonomik amaçlarını konu alır. Ekonomi politik yaklaşım ise medya kurumlarının gücü üzerinde durarak içeriği asıl belirleyen unsurun ekonomik çıkarlar ve mülkiyet yapıları olduğunu vurgular.
- iv) Kurum dışından gelen etkiler: Daha çok haber kaynakları anlamında baskı gruplarından ve medyada olumlu yer alabilmeyi amaçlayan hü-

kümetin baskılarından doğan etkiler.

iv) İdeolojik eğilimlerin etkileri: Kitle iletişim aracının herhangi bir ideolojiye olan yakınlığının doğurduğu etkiler biçiminde sıralanmaktadır.

Medya çalışanları anlamında görülebilecek 'mikro' düzeyle, ideolojinin yarattığı 'makro' düzey arasında değişen bu beş kategori "etkiler hiyerarşisi" diye adlandırılmaktadır. İdeolojinin en tepede yer aldığı bu akış içerisinde, diğer tüm seviyelere doğru bir süzgeç işlevinin var olduğu kabul edilmektedir. Eş deyişle ideolojik düzey, haber içeriklerini belirleyen en önemli unsur olarak tanımlanmaktadır.

4. BASIN VE ÖZELLEŞTİRME KONUSU

Dünya ekonomisinde son 30 yıl içinde en önemli konulardan biri haline gelen özelleştirme ya da çok genel bir anlatımla kamu iktisadi teşebbüslerinin (KİT) mülkiyetinin özel sektöre devri hareketi, 1970'li yıllarda Şili'de başlayarak kısa sürede tüm dünya ülkelerine yayılmıştır (Karluk 1997:304-306). Bu ülkelerden birisi de Türkiye'dir.

Türkiye'de özelleştirme çalışmaları, 1984 yılında kamuya ait yarım kalmış tesislerin tamamlanması veya yerine yeni bir tesis kurulması amacı ile özel sektöre devri uygulamaları ile başlamıştır (Türkiye'de Özelleştirme 2000:9). 1986 yılından itibaren hız kazanan ve tamamı kamuya ait veya kamu iştiraki olan kuruluşlardaki kamu paylarının özelleştirme kapsamına alınması yoluyla yürütülen program çerçevesinde, İdare tarafından 2000 yılı başına dek KARDEMİR de dahil olmak üzere 161 kuruluşta hisse senedi veya varlık satışı/devir işlemi yapılmış ve bu kuruluşlardan 142'sinde hiç kamu payı kalmamıştır (Yüksel 1999:205-265). Özelleştirme İdaresi Başkanlığı verilerine göre Türkiye'de 1986-1998 döneminde gerçekleştirilen özelleştirmelerden elde edilen toplam gelir 4,6 milyar dolara yaklaşmaktadır. Yalnızca 1999 yılında sağlanan gelir ise 38 milyon doları aşmaktadır (Türkiye'de Özelleştirme 2000:34).

Uzun tartışmalardan sonra hukuksal temelleri ancak 27 Kasım 1994'te çıkartılan 4046 sayılı Kanunla atılabilen özelleştirme, halen de ülke gündeminin en önemli konularından biri olma özelliğini korumaktadır. Mümtaz Soysal'ın iki kez olmak üzere Mehmet Köstepen ve Eyüp Aşık'ın bakanlık görevlerinden istifalarında doğrudan ya da dolaylı şekilde özelleştirmenin etkilerinden

söz edilebilmektedir. Hatta Anavatan Partisi ve Demokratik Sol Parti koalisyonuyla iktidara gelen 55. hükümetin düşürülmesinde de Türkbank'ın özelleştirilmesi uygulamasının ardındaki ilişkiler önemli bir rol oynamıştır (Yüksel 2000:242-278).

Gündemde özelleştirmeyi savunan iktidar ve işadamlarına karşı; işçi örgüt ve sendikaları ile bazı bilim insanları özelleştirmeye karşı çıkmış, gerek düşünsel temellerine ve gerekse uygulama boyutlarına ilişkin mahkeme yoluna da başvurarak eleştiri ve engellemeler getirme yolunda mücadele vermişlerdir. Sıralanabilecek pek çok görüş ve tez olsa da özelleştirmeye olumlu bakarlara özelleştirme çağı ve demokrasinin bir gereği iken, karşıtlarına göre ise ideolojik bir dayatmadır. Basın gündemine bu iki zıt görüş dengeli bir biçimde yansımamıştır (Yüksel 1999:215-222).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu ve Ekonomi Basını (Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Türkiye, Dünya ve Finansal Forum Gazeteleri) gündemlerinde özelleştirme uygulamalarının gerçek yaşam göstergeleri ile karşılaştırmalı olarak değerlendirildiği Yüksel'in (1999:285), 1988-1998 dönemini kapsayan çalışmasında, basında yer alan özelleştirme haberlerinin başlıca kaynaklarını Özelleştirme İdaresi (yüzde 22.1), iktidar mensupları (yüzde 16.8) ve özelleştirme için teklif verenler (yüzde 9.3) oluşturmaktadır. Sendikalar, Cumhuriyet Gazetesi'nde 1997 ve 1998 yıllarında Türkiye Gazetesi'nde ise 1994 yılında en fazla yararlanılan haber kaynağı olmuştur.

Aynı çalışmada işaret edilen en önemli noktalardan birisi de basının ekonomi politikası çerçevesinde değerlendirilebilecek basın/finans sermayesi ve siyaset/iktidar ilişkilerinin özelleştirme uygulamaları sahnesindeki görünümüdür (Yüksel 1999:354-378). Çünkü 1990'larla beraber başlayan süreçte artık gazete patronları medya patronu olarak anılmaya başlamış; yayıncılık işinin yanında pazarlama, elektronik, turizm, sanayi, sigorta, leasing ve banka şirketlerinin de birleşmesiyle holdingleşme dönemine girilmiştir (Demiray ve Yüksel 2000:10). Bu dönemin galibi ise iki medya holdingi olmuştur. Çalışmaya konu olan dönemde ülkede satılan gazetelerin yaklaşık üçte ikisi bu grupların çatısı altında yayınlanmaktadır. Bu holdinglerden ilki Kanal D televizyonu, radyosu, Milliyet, Hürriyet, Radikal

ve Finansal Forum Gazeteleri ile bunlara bağlı diğer yayınların sahibi olan Aydın Doğan'ın Doğan Holding'i ve diğeri de ATV televizyonu ve Sabah Gazetesi ile buna bağlı yayınların sahibi olan Dinç Bilgin'in Medya Holding'idir. Diğer medya grupları ise İnterStar, Kral TV ve Teleon televizyonu ile Radio Blue, Metro FM ve Star Gazetesi'nin sahibi Uzan Grubu; Show TV, A-lem FM ile Akşam ve Güneş Gazeteleri ile buna bağlı diğer yayınların sahibi Çukurova Grubu; TGRT radyo, TGRT televizyonu ve Türkiye Gazetesi ile buna bağlı diğer yayınların sahibi İhlas Grubu biçiminde sıralanabilir. Bu holdinglerin yanında ayrıca Samanyolu televizyonu ile Zaman Gazetesi'nin Fetullah Gülen cemaatine, Kanal 7 televizyonu ile Milli Gazete'nin Fazilet Partisi'ne yakınlığı bilinmektedir (Çölaşan 1997, Yüksel 2001:193).

Okur profilleri açısından irdelendiğinde Cumhuriyet Gazetesi'nin daha çok kendisini "sosyalist" ve "sosyal demokrat" olarak tanımlayanlarca; Türkiye Gazetesi'nin daha çok kendisini "milliyetçi" ve "islamcı" ya da "dinci" olarak tanımlayanlarca; Hürriyet, Sabah ve Milliyet Gazetelerinin de "sosyal demokrat", "muhafazakar" ya da "merkez sağ" çizgideki okurlarca tercih edilmektedir (Yüksel 2000:201-202).

Medya grupları arasında özelleştirme uygulamalarına katılım anlamında gündemi en fazla işgal eden grup ise Star ve Teleon televizyonları ile Star Gazetesine sahip bulunan Uzan Grubu'dur (Yüksel 1999:369). Uzanlar'ın önce çimento sektöründe başlayan ve sonra enerji sektörüne kayan özelleştirme uygulamalarındaki ilgisi, basın da önemli tartışmalara yol açmıştır (Yüksel 1999:369-370). Enerji sektörüne yönelik diğer medya gruplarının ilgisi ise kimi gazetelerde "rantın bölüşülmesi" ya da "peşkeş çekilmesi" gibi başlıklarla ifadesini bulmuştur (Yüksel 1999:256). Dolayısıyla özelleştirme konusunda medya gruplarının da taraf haline gelmesi, yayın organlarının konuya bakış açılarının ve sermaye-iktidar ilişkilerinin yeniden sorgulanmasını beraberinde getirmiştir.

İşte bu noktada ele alınabilecek en çarpıcı ve somut özelleştirme uygulaması Petrol Ofisi Anonim Şirketi (POAŞ)'nin yüzde 51 hissesinin bir medya grubunun da içinde yer aldığı konsorsiyuma devredilmesidir. Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi koalisyon hükümeti istikrar programının "en önemli ayaklarından" sayılan özelleştirme uygulamaları

çerçevesindeki "en kritik adım" bu ihale ile atılmıştır (Dünya Gazetesi 4 Mart 2000, Türkiye Gazetesi 4 Mart 2000). "IMF'ye verilen takvimde ilk çeyrekte tamamlanacağı taahhüt edilen" ihale birçok televizyon kanalından naklen yayınlanmış ve haber ertesi günkü gazetelerde önemli bir biçimde yer bulmuştur.

5. POAŞ VE ÖZELLEŞTİRME SÜRECİ

18 Şubat 1941'de kurulan POAŞ, 5 Eylül 1990'da özelleştirilmek amacıyla Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'na bağlanmış, Mart 1991'de yüzde 4.02'si halka arz edilmiş ve daha sonra bu oran 6.7'ye çıkarılarak kamu payı yüzde 93.3'e çekilmiştir. İlk olarak 1998 yılında ihaleye çıkarılan POAŞ'ın blok halde satışı gerçekleştirilecek yüzde 51 hissesine, 1 milyar 160 milyon dolar bedelle en yüksek teklifi Sümerbank'ın sahibi Hayyam Garipoğlu vermiştir. Ancak Özelleştirme Yüksek Kurulu, ihaleyi 1 milyar 110 milyon dolarlık teklifiyle üçüncü sırada yer alan İş Bankası, Park Holding, Bayındır Holding ve PÜİS Ortak Girişim Grubu'na, teklifini birinci teklifin fiyatına çıkması şartıyla verme kararı almıştır. Ancak bu satış İş Bankası'nın, konsorsiyumun krediyi Emlak Bankası'ndan alacağını kamuoyuna yansıtılması ve Eze Zeytincilik ile ilgili olayların ortaya çıkması sonucu, daha önce vermeyi kararlaştırdığı krediyi geri çekmesi ve böylece son ödeme tarihinde ödemenin yapılamaması, bu arada Rekabet Kurulu'nun PÜİS'in bayi olarak ihaleye girmesinin rekabeti engelleyeceği yönünde verdiği karar, Petrol İş sendikasının İdari Mahkemede açtığı dava sonucu yürütmeyi durdurma kararının açıklanması ve son olarak Ankara 6. İş Mahkemesi'nin satışın iptali çerçevesinde gerçekleştirilememiştir. İkinci ihale ise 3 Mart 2000 günü gerçekleştirilmiştir. İhaleye bu kez Doğan Holding-İş Bankası, Koç Holding-Doğuş Holding, Nurol-Cıngıllıoğlu-Anadolu Uluslararası Ticaret-Medya Holding ve Vakıflar Bankası-Alarko Holding ortak grupları katılmıştır.

POAŞ'ta özelleştirme imzalarının atıldığı gün itibarıyla 3 bin 335'i işçi, 2 bin 781'i sözleşmeli personel statüsünde 6 bin 116 kişi çalışmaktadır. İşçilerden 3 bin 100'ü Petrol-İş sendikasına bağlıdır. 7000'i aşkın fuel-oil, madeni yağ ve liman bayisi bulunmaktadır. POAŞ'ın Kıbrıs Türk Petrol'de yüzde 52, Çankaya Bel-Pet'de yüzde 49, Petrol Tur'da yüzde 14 ve İGDAŞ'ta yüzde 5 iştiraki vardır. Pazarın yaklaşık yarısına sahip POAŞ'ın 9 aylık itibarıyla dönem karı net 53 trilyon

408 milyar liradır, eş deyişle 137 milyon dolardır (Cumhuriyet Gazetesi 4 Mart 2000). Petrol İş Sendikası Genel Başkanı Mustafa Öztaşkın'ın açıklamasına göre POAŞ'ın kasasında 378.5 milyon dolar parası bulunmaktadır. Ayrıca kurumun 1999 yılı satış hasılatı 2.7 milyar dolar, faaliyet karı ise 230 milyon dolardır. Şirket karını 1999'da bir önceki yıla göre yüzde 104 arttırmıştır. POAŞ'ın İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nda işlem gören hisselerinin ihale önceki kapanış fiyatı ise 130 bin liradır.

Açılan ihale dört konsorsiyum arasında gerçekleştirilen dokuz tur sonunda tamamlanmıştır. İhaleye en yüksek fiyatı 1 milyar 260 milyon dolarla Doğan Holding-İş Bankası Grubu vermiştir.

İhale pazarlıkları sürecinde Hazine Müsteşarlığı'nın kapıları önünde olayla ilişkili başka bir gelişme daha yaşanmıştır. O da sendika yetkililerinin ve işçilerin ihaleyi protestosudur. Türk-İş, Petrol-İş, Belediye-İş, Demiryol-İş ve Teksif yetkilileri ve çalışanları bina önünde toplanıp protesto eylemi yapmak istemişler ve polis engelleyle karşılaşmışlardır. Yaşanan kargaşada Türk-İş Başkanı Bayram Meral elinden yaralanmıştır. Yaptığı açıklamada Meral, Petrol Ofisi'nin bazı kişilere peşkeş çekilmek istenildiğini söylemiştir. Bu arada başka illerde de özelleştirmeyi protesto eden eylemler gerçekleştirilmiştir. Derince, Samsun, Aliğa ve İskenderun'da işçiler iş bırakma ya da yürüyüş biçiminde eylemlerde bulunmuşlardır.

POAŞ ve ihaleye katılan firmaların hisselerinin İMKB'de işlem görüyor olması ise ihaleyi genellikle finans sayfalarında görülen bir başka haber başlığının konusu yapmıştır. İhale günü POAŞ tahtasının kapatılmasına karşın ihaleye teklif veren grupların hisseleri işlem görmüş ve borsada ihaleye yönelik gelişmeler çerçevesinde hareketli anlar yaşanmıştır. Doğan Holding, İş Bankası C, Doğan Yayın Holding ve Medya Holding işlem hacmi ve işlem miktarı sıralamasında ilk 10'da yer almıştır (Cumhuriyet Gazetesi 4 Mart 2000).

6. POAŞ İHALESİ HABERLERİNE YÖNELİK İÇERİK ANALİZİ UYGULAMASI

POAŞ'ın yüzde 51 hissesinin blok olarak satışı ihalesi, ertesi günkü (4 Mart 2000) gazetelerin en önemli haberleri arasında yer almıştır. İhale haberi incelenen gazeteler arasında Cumhuriyet, Dünya, Finansal Forum, Milli Gazete, Radikal

ve Star'da manşet haber olmuştur. Diğer gazetelerin de ekonomi sayfalarının manşetinde ihale haberi bulunmaktadır. Hatta Hürriyet Gazetesi iki ekonomi sayfasını bu habere ayırmıştır.

Gazetede yayınlanan ihaleye yönelik tüm haberlerin içeriklerinde yer alan ifade, görüş ve yorumlardan önce genel olarak haber içeriklerinde yer verilen konular üzerinde durulması yerinde olacaktır. Haber içeriklerinin kategorileştirilmesi sonucu elde edilen veriler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Genel olarak tüm gazetelerde ihale süreci ya da pazarlıklarına ve bu arada ihaleye katılan konsorsiyumların adlarına ortak bir biçimde yer verilmiştir. Daha sonra en fazla ihale bedelinin ödenme biçimi ve ihalenin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)'nda işlem gören hisselerle yönelik boyutu haberlerde işlenilmiştir.

Haberlerde en az işlenen temalar ise, POAŞ'ın bundan önceki özelleştirme girişimlerini kapsayan özelleştirme hikayesi, POAŞ'ı tanımlayan anlatımlarda şirket iştirakleri, işçilerin ihale yeri dışında gerçekleştirdikleri eylemler ve POAŞ'ın NATO ve silahlı kuvvetler içindeki rolüne yönelik anlatımlar biçiminde sıralanabilir. Yalnızca bir ya da iki gazetede yer verilen diğer bilgiler ise çalışmanın sınırlılığı dışında tutulmuştur.

Oluşturulan kategoriler çerçevesinde olayla ilgili en fazla ayrıntı ve bilgiye yer veren gazeteler anlamında bir değerlendirme yapıldığında ise Dünya, Cumhuriyet, Hürriyet ve Radikal Gazetelerinin ön plana çıktığı belirlenmektedir.

Kurulan genel çatı üzerine haber içeriklerinde yer alan ifadeler hakkında değerlendirmelerde bulunulabilir. Öncelikle haber başlıklarına bakıldığında; buradaki ifadelerde yer alan yorumlar anlamında, gazeteler arasında birbirine tezat görüşler dikkati çekmektedir. Bu çerçevede haberleri genel olarak olumlu, olumsuz ve tarafsız diye adlandırılabilen üç ayrı kategoride değerlendirmek mümkündür.

İhaleyi olumlu tanımlayan ve yücelten haberler en başta ihaleyi kazanan konsorsiyumdaki Doğan Holding bünyesindeki gazetelerde yer almaktadır. Hürriyet Gazetesi'nin "Rekor ihale" ve Milliyet Gazetesi de "Dev ihale Doğan-İş grubunun" başlıklarıyla birinci sayfada manşetten vermedikleri haber, aynı grubun bir diğer gazetesi olan Radikal'de manşetten "POAŞ'a rekor fiyat:

Tablo 1. Haber İçerikleri

Haber İçerikleri	Ak.Cu.	Dü.	FF.	Hü.	MG.Mi.	Ra.	Sa.	St.	Tü.	Za.
1 İhale süreci/pazarlığı	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
2 İhale bedeli ödeme biçimi	*	*	*	*	*	-	-	*	*	*
3 Katılan konsorsiyumlar	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
4 İMKB boyutu	-	*	*	*	*	*	-	*	*	*
5 Önceki ihaleye yönelik anlatım	*	-	*	-	*	-	*	*	*	-
6 POAŞ özelleştirme hikayesi	-	-	*	-	*	-	-	-	-	-
7 Mali portre/sermaye durumu	-	*	*	-	*	*	-	-	-	*
8 Çalışanlara yönelik anlatım	*	*	*	-	-	*	*	-	-	*
9 POAŞ iştiraklerine yönelik anlatım	-	-	*	-	*	-	-	-	-	-
10 NATO ve silahlı kuvvetler boyutu	-	*	-	-	*	-	-	*	-	*
11 İhale sonrası işçi eylemi	*	-	*	*	*	-	*	*	-	*
12 İhale öncesi işçi eylemi	*	*	*	-	*	-	*	-	*	-
13 Başka yerlerdeki işçi eylemleri	-	*	*	-	-	*	-	-	-	-

* : Haberlerde bu kategoriye ya da haber temasına değinilmekte ya da yer verilmektedir.

- : Haberlerde bu kategoriye ya da haber temasına değinilmemekte ya da yer verilmemektedir.

(Ak.:Akşam, Cu.:Cumhuriyet, Dü.:Dünya, FF.:Finansal Forum, Hü.:Hürriyet, MG.:Milli Gazete, Mi.:Milliyet, Ra.:Radikal, Sa.:Sabah, St.:Star, Tü.:Türkiye, Za.:Zaman Gazetesi)

726 trilyonluk satış" başlığıyla yayınlanmıştır. Hürriyet'in ekonomi bölümünde 8 ve 9. sayfalarında birlikte yer alan ya da iki sayfayı kaplayan "Süper ihalede rekor fiyat" manşetine karşılık, Milliyet'in ekonomi sayfasında manşet "Tarihi özelleştirme" şeklindedir. İhaleye katılan bir diğer grubun üyesi Medya Holding'in gazetesi Sabah'ın ilk sayfasında ise haber diğer gazetelerden daha küçük ve iki cümlelik bir spot halinde "Özelleştirmede rekor satış" başlığıyla yayınlanmıştır. Ancak ekonomi sayfasındaki başlık Milliyet ile aynıdır. Eş deyişle "Tarihi özelleştirme" biçimindedir.

Haber, bazı gazetelerde ise 'daha yorumsuz' bir dille sunulmuştur. Haber, Dünya Gazetesi'nin ilk sayfasının manşetinde "Milenyumun ilk büyük ihalesinde, Türkiye'nin petrol devi, yeni sahibini buldu: POAŞ'a 724.5 trilyon lira" başlığıyla; Finansal Forum Gazetesi'nin ilk sayfasının manşetinde "POAŞ için kıran kırana ihale: 1.260.000.000 dolar" başlığıyla, Türkiye Gazetesi'nin ilk sayfasında "POAŞ'ın yeni sahibi İş ve Doğan" başlığıyla; Zaman Gazetesi'nin ilk sayfasında "POAŞ, Doğan ve İşbankası'nın" başlığıyla yer almıştır. Akşam Gazetesi'nin haberi ise sonunda bu özelleştirmenin yapılabildiğini işaret etmektedir. "Petrol Ofisi nihayet..." denilen haberde pazarlık görüşmelerinin olaylı başladığı ifade edilerek, sendika işçilerinin salona girmek istedikleri ve polis barikatıyla karşılaşmış dışarıda eylemi sürdürdükten sonra olaysız dağıldıklarına yer verilmektedir. Her ne kadar başlıkta yapılan

ihaleyi yücelterek "süper" ya da "tarihi" diye tanımlamasalar da bu gazetelerdeki haberlerde 'bir ihale olayı' haber konusu edilmiş, ancak 'milenyumun ilk büyük ihalesi' ve 'kıran kırana ihale' tanımlamalarıyla da ihaleye olumsuz bakılmadığı da açık bir şekilde belirtilmiştir. "Nihayet" ifadesi de özelleştirme yanlısı bir tavrı sergilemektedir. Dolayısıyla bu gazetelerde özelleştirmeye karşı bir tutum söz konusu değildir. Ancak haber "tarihi" ya da "rekor" biçiminde de değerlendirilmemiştir.

Doğan Grubuna bağlı gazetelerden Hürriyet'in "Para" sayfasında yine POAŞ özelleştirilmesine yönelik haberlere yer verilmektedir. Buradaki haberlerde İMKB'deki gelişmelerle birlikte, POAŞ'ın borsa değerine ve satış rakamına yorumsuz bir biçimde yer verilmektedir. Türk-İş'in eylemi de iki sütuna 9 cm. boyutunda fotoğraf altı haber biçiminde yorumsuz bir şekilde yayınlanmaktadır. Haberde özelleştirmeyi protesto amacıyla yönelik eylem yapıldığı ve polis tarafından eylemcilerin engellendiği bilgileri dışında bir bilgi bulunmamaktadır. Yine aynı gruba bağlı Radikal Gazetesi'ndeki bir fotoğraf ve fotoğraf altındaki bir tek cümle Türk-İş Başkanı Bayram Meral'i göstermektedir. Sabah Gazetesi'nin "Finans" sayfasında ise İMKB boyutuna yönelik bir değerlendirme dikkati çekmektedir. İMKB'nin POAŞ ihalesinin seyrine kilitlendiğinin belirtildiği haberde "Hop oturup hop kalktılar" başlığı kullanılırken POAŞ hisselerinin önceki günü 130 bin liradan kapattığı ve bu fiyatla şirketin

yüzde 51'lik hissesinin yaklaşık 2.2 milyar dolara denk geldiği ve satış rakamı olan 1.26 milyar dolara göre hissenin fiyatının 71 bin lira ettiği yorumsuz bir biçimde belirtilmektedir. Doğan Grubu gazetelerinden Hürriyet'te de bu konuya "Petrol Ofisi'nin %6.7'si halka açık" başlığıyla yer verilmektedir. Haberde ihalede ortaya çıkan hisse değerinin 71 bin lira olduğu belirtilirken, şirketin borsa değerinin hisselerin önceki kapanış fiyatına göre 4 milyar 530 milyon dolara ulaştığı ifade edilmektedir. Diğer gazetelerde ise bu rakamlar daha farklı bir biçimde değerlendirilmektedir.

İhaleyi olumsuz tanımlayan haberlerde, yukarıdaki ifadelerin tam tersi görüşlere yer verilmektedir. Daha çok kendisini sosyal demokrat olarak tanımlayan okur kitlesine sahip Cumhuriyet Gazetesi bu haberi "POAŞ vurgunu" başlığıyla manşetten verirken, daha çok kendilerini islamcı ve muhafazakar olarak tanımlayan okur kitlesine sahip Milli Gazete de habere "POAŞ yarı fiyatına" başlığını manşet olarak kullanmıştır. Uzan Grubu'nca yayınlanan Star Gazetesi'nin haberi ise daha çarpıcı fotoğraflarla sayfayı kaplamaktadır. "En az 2 milyar dolara satılması beklenen Petrol Ofisi, şipşak ihale sonunda 1.2 milyar dolara gitti" denilen haber "POAŞ yarı fiyatına satılınca küçük yatırımcısı yandı. Çünkü ihale öncesi 130 bin lira olan POAŞ hissesi, bir anda 71 bine düştü." şeklinde devam etmektedir. Haberde ayrıca sendika yetkilileri ve işçilerin eylemlerine de yer verilerek, yaşanan itiş kakışla "kafalarına kalkanların indiğine" ve Türk-İş Başkanı Bayram Meral'in elinden yaralandığına değinilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi'nde "Borsa değerinin altına satış" başlığını taşıyan birinci sayfa haberinde şirket hisselerinin İMKB'deki 130 bin liralık kapanış fiyatı baz alınarak yapılan hesaplamada, şirketin borsa değerinin 4 milyar 521 milyon dolara ulaştığı kaydedilmektedir. "Bir yıllık cirosuna satılmadı" başlığını taşıyan yine birinci sayfa haberinde de "POAŞ'ın peşinatı, kasasında duran 400 milyon dolarla ödenecek. 2 yıl sonra 944 trilyon liraya ulaşması beklenen POAŞ'ın karı, satış bedeli olan 724 trilyon lirayı aşacak. POAŞ, 1999 yılındaki yüzde 104'lük kar artış oranını sürdürürse, yalnızca 724 trilyon lira ödeyecek olan Doğan Grubu-İş Bankası ortaklığına 3 yılda 3 katrilyon liranın üzerinde net kar sağlayacak" denilmektedir.

Çalışmada, gazetelerin haberleri arasında her-

hangi bir kişi ya da kuruma ait olmayan ve dolayısıyla gazetenin kendi imza ve görüşünü yansıtan ifadeler ve bunlar arasındaki tezatlıklar ayrıca "ihalenin tanımlanma biçimi" üzerinde ayrıntılandırılmıştır. Buna göre genel olarak Milliyet ve Sabah'ın "Tarihi özelleştirme" başlığını kullandıkları bu ihale; Milliyet Gazetesi'ne göre, "Türk özelleştirme tarihin en büyük satışı"dır ve Sabah Gazetesi'ne göre tarihe geçmiştir. Yine Sabah Gazetesi'ne göre bu "rekor satış" ya da "özelleştirme hamlesi", "2000 yılı hedefleri için umut" olmuştur. "Süper ihalede rekor fiyat" elde edilmiş ve POAŞ'ın değeri ikinci ihalede 100 milyon dolar artmıştır. Radikal'de ise bu "100 milyon dolar zam" biçiminde tanımlanmıştır.

Oysa Milli Gazete'ye göre ise bu "yarı fiyatına"dır. "Borsa değeri POAŞ'ın kelepiri gittiğini ortaya koymaktadır" ve "Hükümet, ihalede yaklaşık 1.5 doları da Doğan Holding ve İş Bankası'na bahşetmiş"tir. Dolayısıyla bu ihale "pis kokulu peşkeştir" ve "anlaşmalı dövüş olarak nitelendirilmekte"dir. Cumhuriyet Gazetesi'ne göre de bu "POAŞ vurgunu"dur ve "değerinin çok altında satış"tır. POAŞ, bir yıllık cirosuna satılmamıştır. Star Gazetesi'ne göre, dağ fare doğurmuştur ve ihale sonucu borsaya bomba gibi düşmüştür. "Fiyat farkı büyük"tür ve "küçük yatırımcı yanmış"tır. Zaman Gazetesi de aynı konuya değinmektedir ve bunun "piyasa değerinin çok altında" bir satış olduğunu yazmaktadır.

Finansal Forum Gazetesi'ne göre "kıran kırana" geçen bu ihale, Star Gazetesi'nde "heyecansız ihale" ve hatta "şipşak ihale" şeklinde tanımlanmıştır. Akşam Gazetesi'ne göre "nihayet" gerçekleşen, Radikal Gazetesi'ne göre "nihayet son nokta"sı konulan bu özelleştirme, Dünya Gazetesi'ne göre "millenyumun ilk büyük ihalesi"dir ve "Türkiye'nin petrol devi" yeni sahibini bulmuştur. Dünya Gazetesi'ne göre "İstikrar programının en önemli ayaklarından özelleştirmede en kritik adım" atılmıştır.

Kısacası özelleştirme rakamının büyüklüğü ve bir yıl önceki ihalede kesinleşen rakamdan 100 milyon dolar daha fazla bir rakamın verilmesi olumlu gazetelerin dayanak noktasını oluştururken; karşıt görüşteki gazetelerde daha çok POAŞ'ın mali portresi/sermaye yapısı ve borsada işlem gören hisse senetlerinin değeri üzerinden ihale rakamı ile karşılaştırmalı değerlendirmelerde bulunulmuştur. Haber içeriklerinde ihale ilgili görüş ve yorumlar nasıldır? Gazetelerin ihaleye ilişkin haberlere yönelik ana haber başlıklarında

Tablo 2. İhale ile İlgili Görüş ve Yorumlar

Görüş/Yorumlar	Ak.Cu.	Dü.	FF.	Hü.	MG.Mi.	Ra.	Sa.	St.	Tü.	Za.	
* Gazetenin yorumu	0	--	0	0	+	--	+	+	--	0	--
1 Devlet Bakanı Yüksel Yalova	+		+	+	+		+		+	+	+
2 Devlet Bakanı Tunca Toskay	+	+							+	+	+
3 ANAP G. Bşk. Yrd. Işın Çelebi									+		
4 İşbank G. Müdürü Ersin Özince			+								
5 İşbank G. Md. Yrd. Onur Özbilen	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+
6 Doğan Gr.G.Koor. İ.Barmenberk	+	+	+		+		+		+	+	+
7 Ortak Girişim Gr. Sözü. A.Bağrıaçık					+						
8 Ortak basın açıklaması						+	+				
9 ÖİB Bşk. Uğur Bayar	+	0	+	+	+		+	+		+	+
10 POAŞ G.Md. Mehmet Gültekin	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+
11 İhale Komisyonu Bşk. H. Büyükbaş	0							+			
12 Borsa uzmanı	+			+			+	+			
13 Yabancı uzman/ekonomist				+	+		+	+			
14 MÜSİAD G.Bşk. A. Bayramoğlu		--			--				--	--	--
15 Alarko Hold. Bşk. İshak Alaton					+				+		
16 Türk-İş G. Bşk. Bayram Meral	--	--			--				--	--	--
17 Petrol İş Ynt.Krl. Üyesi A. Kürek			--		--						--
18 PÜİS G. Bşk. İsmail Aytemiz			--								
19 Petrol İş Bşk. Mustafa Öztaşkın					--						
20 Petrol İş Kocaeli Şb.Bşk. A.Yaşar					--						
21 POAŞ Samsun Böl. çalışanları					--						
22 KİGEM yetkilileri								--			
23 Petrol İş Aliğa Şb. Bşk. İ. Çolak										--	

+ : Özelleştirmeyi yüceltten, olumlu görüşler.

-- : Özelleştirmeyi eleştiren, olumsuz görüşler.

0 : Özelleştirme hakkında kesin yargı içermeyen görüşler.

(Ak.:Akşam, Cu.:Cumhuriyet, Dü.:Dünya, FF.:Finansal Forum, Hü.:Hürriyet, MG.:Milli Gazete, Mi.:Milliyet, Ra.:Radikal, Sa.:Sabah, St.:Star, Tü.:Türkiye, Za.:Zaman Gazetesi, Gr.: Grup, G.: Genel, Md.: Müdür, Koor.: Koordinatör, Ynt.Krl.:Yönetim Kurulu, Bşk.: Başkan, Yrd.: Yardımcı, Böl.: Bölge, Şb.: Şube)

genellikle olaya ilişkin olumlu ya da olumsuz görüş ve yorumlara yer verdikleri yukarıda tanımlanmıştır. Ancak gazetelerde bir de ihaleyi değerlendiren değişik kişilerin görüşlerine de yer verilmiştir. Tüm gazeteler itibarıyla bu görüşler ayrı bir biçimde tablolaştırılmıştır. Tablo 2'de gazetelerin kendi imzaları ile olayı yorumlayış biçimleri olumlu, olumsuz ya da yargı içermeyen biçimde ilk sırada değerlendirilmektedir. Daha sonra haberlerde görüş ve yorumlarına yer verilen kişilerin açıklamaları aynı perspektif içerisinde kodlanmıştır.

Tablo 2'ye göre ihale hakkında olumlu görüş bildirenler hükümet temsilcileri, işadamları ve yabancı uzmanlardır. Olumsuz görüş bildirenler ise işçi sendikaları temsilcileri ve MÜSİAD Başkanı Ali Bayramoğlu'dur. Gazeteler arasında en fazla görüş ve yoruma Dünya, Star, Zaman, Milli Ga-

zete ve Türkiye Gazeteleri yer vermiştir. En fazla olumsuz görüş ise Milli Gazete'de yer bulmuştur. Finansal Forum, Hürriyet, Milliyet ve Radikal Gazetelerinde hiçbir olumsuz görüşe yer verilmemiştir.

Dikkat çekici bir nokta olarak, ihale hakkında olumlu görüşteki gazetelerin sayfalarında olumsuz görüşler içeren kişilerin açıklamalarına yer vermedikleri belirlenmektedir. Ancak olumsuz tavrındaki gazetelerin haberlerinde olumlu görüşleri savunanların görüşlerine rastlanmaktadır.

Genel bir değerlendirme ile yeniden hatırlanacağı gibi en fazla olumlu görüşe yer verilen ve ihaleyi kazanan konsorsiyuma bağlı Doğan Holding'in gazetelerinde olumsuz görüşlere ve dolayısıyla işçi sendikaları ve temsilcilerinin açıklamalarına yer verilmediği söylenebilmektedir.

Burada gazetelerde ihaleye yönelik olumlu ya da olumsuz görüşlere hangi boyutlarda yer verildiğinin belirlenmesi anlamında, bu ifadelerin ne kadar yer kapladığından ya da sayfadaki konumundan çok, ifadelerine yer verilen kişilerin sayısı değerli bulunmuştur. Çünkü bu veri bile haberde karşıt görüşlere ne kadar yer verilip verilemediğini önemli bir şekilde yansıtmaktadır. Dolayısıyla çalışma gazetelerin haberleri sunum biçimi üzerine odaklandığından, kişilerin yargılarını yansıtan bu ifadelerin içeriklerinde neler olduğu sınırlılıklar dışında kabul edilerek üzerinde durulmamıştır. Bu arada son olarak özelleştirmeyi eleştiren ya da olumsuz tavır sergileyen gazetelerde; örneğin Cumhuriyet ya da Star Gazetelerinin kendi ifade ve tezleriyle Tablo 2'de sayıca olumlu görüşlere daha geniş bir çeşitlilik içinde yer verdiği belirlense de, olumlu ifadeler üzerinde vurgu yapılmadığının ya da bu görüşlerin ön planda tutulmadığının altı çizilmelidir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Basın meslek ilkeleri, nesnellik ilkeleri ve haber içeriklerini etkileyen unsurlar bağlamında POAŞ'ın özelleştirilmesine yönelik gazetelerde yayınlanan haberlere uygulanan içerik analizinin ortaya koyduğu haber kaynağına, haber içerik ya da temalarına ve bunların gazetelerde dağılımlarına, olayın değerlendirilmesine yönelik görüşlere ve bunların gazetelerde dağılımı çerçevesinde elde edilen bulgular ışığında genel olarak şunları söylemek mümkündür:

- i) Haberlerin tam anlamıyla basın meslek ilkelelerine dönük kaygılarla yayınlandığını söylemek zordur.
- ii) Haberlerin nesnellik ilkeleri içerisinde yayınlandığını söylemek zordur.
- iii) Haber içeriklerini etkileyen unsurlar bağlamında bazı unsurlar ile haber içerikleri arasında anlamlı bir ilişki kurmak mümkündür.

Konuya ilişkin Milliyet Gazetesi'nde okur temsilcisi sıfatıyla yazan Yavuz Baydar (2000), okurların "eksik habercilik" suçlamalarını aktararak gazetesinin haberi "tek yönlü verdiğini" ifade etmektedir. Baydar, "Okurlarımız haksız sayılmazlar. Üstelik bu konu, Milliyet'i de kapsayan bir sermaye grubuna ilişkin bir habercilikle bağlantılı olduğu için özellikle duyarlı davranmak gerekiyor" demektedir. Baydar'ın köşesinde konunun ilerleyen biçimi ise ihale haberlerinin gazetelerde yer aldığı gün Boğaziçi Üniversitesi'nde İletişim Enstitüsü'nün tanıtım toplantısı

konuşmasında, Doğan Holding Yönetim Kurulu Başkanı ve Milliyet Gazetesi'nin sahibi Aydın Doğan'ın şu sorusunda düğümlemektedir: "Esas tartışmamız gereken şudur: Patronu ve çalışanıyla tüm medya sektörü, elindeki yayın gücünü insanların doğru bilgilendirilmesi için tarafsız bir şekilde kullanıyor mu, kullanmıyor mu?"

Baydar söz konusu tartışmaya şu karşılığı vermektedir: "Gazetecinin yükümlülüğü, 'tüm tarafları' (iki tarafı değil) görüşleri, eylem ve tepkileriyle, yorumlarıyla, kendi yorumunu katmadan, ayıklamadan okurun dikkatine sunmaktır. Tarafsızlığa, aktarılan gelişmenin ilgilendirdiği tüm taraflara eşit mesafeye ve saygıyla yer vererek ulaşılır. Amaç, bireyin (okurun) kendince en doğru kararları vermesini sağlamaktır. Haberin temel ve 'dokunulmaz' özelliği, gerçeği olduğu gibi, her yönüyle; 'kutsal denge' ilkesine sadakatle anlatıyor olmasıdır. Bir gazeteye sahip olan şirketin, herhangi bir haberin öznesi olması da, etik kurallarda istisna oluşturmaz. Halkın gerçeği her boyutuyla bilmesi esastır."

Milliyet okurlarının tepkisini Baydar köşesinde dile getirirken, diğer gazetelerdeki tabloyu ise içerik analizi uygulaması verilerinden yararlanarak değerlendirmek mümkündür.

Öncelikle konunun gerçek yaşamdaki durumuna bakıldığında, ikinci kez gerçekleştirilen POAŞ'ın yüzde 51 hissesinin blok olarak satışı ihalesine, Türkiye'de yüksek tirajlara sahip gazetelerin bağlı oldukları holdingler de katılmış ve bunlardan Doğan Holding'in de içinde bulunduğu konsorsiyum ihaleyi kazanmıştır. İhalenin, Türk özelleştirme tarihinin rekor geliri olarak ifade edilebilecek rakamının büyüklüğü, 16 yıllık özelleştirme maratonunda atılan böylesine bir adım, iş dünyası ve borsadaki yansımaları, POAŞ'ın çalışanları, bayileri ve iştirakleri ile bir kurum olarak ülke ekonomisi içindeki yeri, POAŞ'ın İMKB' deki fiyatı, karlılığı ve sermaye yapısı ile satış rakamı arasındaki ilişki ve öte yandan ihale sırasında yurt genelinde yaşanan protesto eylemlerinin her biri ilk bakışta bu haberi önemli hale getiren unsurlar olarak değerlendirilebilmektedir. Ancak ihalenin ertesi günü yayınlanan gazetelerin başlıklarında bu haber unsurlarının tümüne gazetelerin aynı uzaklıkta olmadığı ve hatta kimilerini bu unsurları hiç işlemedikleri belirlenmektedir.

Çalışmada içerik analizi uygulaması ile elde edilen verilere göre, en başta gazeteler, haber ile yo-

rumu birbirine karıştırmışlardır. Haber başlıklarının neredeyse tümü gazetelerin ihale hakkındaki yargısını yansıtmaktadır. İhalede en yüksek rakamı veren gruba ve ihaleye teklif veren diğer gruplara bağlı gazetelerin sayfalarında ihaleyi yücelten ifadeler ve ihaleyi olumlu bulan kişilerin görüş ve yorumları yer bulurken; ihaleyi eleştiren daha az okur kitlelerine sahip, sermaye yapıları ve ideolojik bakış açıları ile birbirinden ayrılan diğer kimi gazetelerde ise tam karşıtı görüşler dikkati çekmiştir.

Ortaya çıkan en genel manzara ihaleye olumlu yaklaşan gazetelerin dayanak noktasını özelleştirme rakamının büyüklüğü ve bir yıl önceki ihalede kesinleşen rakamdan 100 milyon dolar daha fazla bir rakamın verilmesi oluştururken; karşıt görüşteki gazetelerde daha çok POAŞ'ın mali portresi/sermaye yapısı ve borsada işlem gören hisse senetlerinin değeri üzerindeki bilgiler ve ihale bedeline yönelik karşılaştırmalarda bulunduklarıdır.

İhaleye olumsuz yaklaşan gazetelerin eleştirileri, olumlu yaklaşan gazetelerde, konunun yetkilisince bu eleştirilere verilen yanıtlar ile sayfalarda yer bulurken; olumsuz gazetelerde eleştirilerin yanıtları o denli ilgi çekmemektedir. Örneğin, Cumhuriyet'in haberindeki bir son cümleye göre Devlet Bakanı, "fiyat farkı konusundaki sorulara yanıt vermekten" kaçınmaktadır. Ancak, eleştirel tutumdaki gazetelerde olumlu görüş bildiren kişilerin açıklamalarına yer verilirken; ihaleyi yücelten gazetelerin, ihale salonu dışında yaşananları önemsemeyerek, ihaleyi protesto eden "şiddetli" işçi eylemlerini göz ardı ettikleri ve bunlara haber olarak sayfalarında yer vermedikleri belirlenmektedir. Dolayısıyla bu kişilerin görüşlerini de sayfalarına taşımamışlardır. Bu yapıyla basının bir kesimin sözcülüğünü ya da propagandasını yaptığını söylemek zor değildir.

Genel olarak haberlerde olayın geçmişi, eş deyişle POAŞ'ın özelleştirme hikayesi ya da bu noktaya nasıl geldiği konusuna değinilmemiştir. Önceki ihaleden söz edilmekle birlikte bu konuda da ayrıntılı bilgi sunulmamıştır. Belki de okurun bildiği varsayılarak hatırlaması beklenmiştir. Bir kamu kuruluşu olarak POAŞ hakkında yeterli bilgiye sayfalarda rastlanamamaktadır. POAŞ'ın borsa değeri çokça eleştirilse de şirketin mali durumu/sermaye yapısı, çalışanları, bayileri, iştirakleri vs. bir bütün halinde işlenmemiş ve haberin en önemsiz öğeleri olarak kalmıştır. Bunlara yönelik verilerde ise "güvenilir kaynak"

unsuru eksik bırakılmıştır; verilerin nereden sağlandığı ve güvenilirlikleri okura sunulmamıştır.

İhalenin tamamlanmış olmasına karşın bundan sonraki aşamanın ne olacağı sorusunu yanıtlamayan gazeteler bulunmaktadır. Bütün bunlarla birlikte ihale salonu önünde gerçekleşen ve ülkenin en büyük işçi örgütlenmesinin lideri olan Türk-İş Genel Başkanı'nın elinden yaralandığı protesto eylemi, yurdun diğer yerlerinde gerçekleşen işçi eylemleri ve sendika başkanlarının açıklamalarının basındaki görünümü ya da görünüm-süzlüğü ise basının nesnellığı anlamında ciddi soru işaretlerine neden olmaktadır.

Haberde netlik anlamında görüş sahiplerinin tanımlandığı belirtilmiş olsa da, haber ve yorumun karışmış olması, netlik unsurunu gölgelemektedir. Haberde denge açısından ihaleyi yücelten gazetelerin karşıt görüşteki düşünce ve eylemlere sayfalarında yer vermemesi bu ilkenin ihlali anlamına gelmektedir. Bununla birlikte ihaleyi eleştiren gazetelerde, ihaleyi olumlu bakanların görüşlerine rastlanabilmektedir. Ancak "eşit alan ve zaman kuralı" çerçevesinde gazetelerin bu ilkeye de uymadıkları dikkati çekmektedir. Bu yapı ile POAŞ ihalesine yönelik haberlerin taraflı ve nesnel olmayan haberler olduğunu söylemek mümkündür.

Ancak burada bir parantez açarak Doğan Grubu gazetelerinden Hürriyet ve Radikal'in özel durumlarına da yer vermek gereklidir. Hürriyet Gazetesinin "Para" sayfasında küçük de olsa Türk-İş'in eyleminden üç cümle ile söz edilmekle birlikte, POAŞ'ın İMKB değerine yönelik rakamlara da beş cümle halinde yorumsuz bir biçimde yer verilmiştir. Radikal'in birinci sayfasında ihaleye yönelik sayfanın yaklaşık yüzde 13'ünü kaplayan bir fotoğrafa bitişik biçimde sayfanın yüzde 2'sinden küçük bir alanda yer alan Türk-İş Başkanı Bayram Meral'in eylem sırasında polislerle karşılaşmasını içeren bir fotoğraf karesinin yanında ortak bir fotoğraf altı yazısı olarak ikinci cümlede "Satışı engellemek için salona girmek isteyen Türk-İş Başkanı Bayram Meral, Hazine Müsteşarlığı Binasına alınmadı" denilmektedir. Eyleme ilişkin tek ifade budur.

Öte yandan elde edilen bulguları, liberal çoğulcu görüşlere getirilen eleştiriler çerçevesinde değerlendirek "medya içerikleri her zaman onu finanse edenlerin çıkarlarını yansıtır" (Alemdar 1999:26) görüşüne bir kanıt olarak sunmak da mümkündür. "Haber ve yorum arasında basın

meslek ahlakına göre yapılması gerekli olan ayırım büyük ölçüde ortadan kalkmıştır" (Alemdar 1999:28) yönündeki görüşler de çalışmada kanıt bulmaktadır. Bu bağlamda Rogers ve Shoemaker'ın haber içeriklerini etkileyen unsurlara yönelik sıralamasını temel alarak, elde edilen bulgular ışığında şu dört unsurun haber içeriklerini etkilediği ileri sürülebilir:

- i) Basın sermayesinin ihaledeki pozisyonundan kaynaklanan etkiler: Basın kuruluşunun POAŞ ihalesine katılan ya da katılmayan gruplardan birine ait olma durumundan doğan etkiler.
- ii) Basın kuruluşlarının ve sermayesinin birbirleri arasındaki çekişmelerden kaynaklanan etkiler: Farklı sermaye gruplarına bağlı gazetelerin farklı kurumsal amaçlarının doğurduğu birbirleri arasındaki rekabete yönelik çekişmelerden doğan etkiler.
- iii) Kurum dışından gelen etkiler: Basın kuruluşlarının hükümete yakınlıkları ve hükümetten beklentileri ile olayın diğer tarafı olan işçi ve sendikalarına olan yakınlıkları ve beklentilerinden kaynaklanan etkiler.
- iv) İdeolojik eğilimlerin etkileri: Genel olarak taraftarları ve karşıtları bulunan bir konu olarak özelleştirmeye yönelik gazetelerin mevcut ideolojik bakış açıları ve olayın taraflarına olan ideolojik yakınlıktan doğan etkiler.

Burada medya çalışanlarından ve çalışma düzeyinden kaynaklanan unsurlar göz ardı edilmesinin nedeni; ilk unsura bağlı olarak, medya çalışanlarının kişisel özellikleri, tutumları ve mesleki birikimlerinin haber olayını etkileyen ilk unsur olması ve bu alana yönelik izleri öngörmenin ya da tanımlamanın zorluğudur. Çalışma düzeyinden kaynaklanan unsurlar açısından ise, bütün gazetelerin yayın periyodu, zaman kısıtlılığı, yer sınırlılığı gibi unsurlar açısından benzer koşullara sahip olmalarıdır. Dolayısıyla, sıralanan unsurlardan hangisinin diğerinden daha baskın geldiğini net bir biçimde söylemek mümkün değildir. Her bir gazete için daha ön plana çıktığı iddia edilebilecek bir takım unsurlardan söz edilebilir. Örneğin belki de oldukça genelleştirici bir ifadeyle Hürriyet, Milliyet ve Radikal Gazeteleri için ağırlıklı olarak ihaleye katılan sermaye grubunun gazeteleri olmaları durumundan kaynaklanan etkiden; Star, Akşam ve Sabah Gazetelerinin ve belki de diğer gazetelerin de başka sermaye ve basın gruplarının yayınları olmaları nedeniyle birbirleri aralarındaki çekişmeden kaynaklanan etkiden; Doğan ve Bilgin Gruplarının daha fazla olmak üzere hükümetten sağladıkları mad-

di kazançlardan kaynaklanan etkiden; Milli Gazete'nin hükümete muhalefet eden ve kapatılması gündemdeki Fazilet Partisi'ne yakınlığı ve kapitalist sermayeyi eleştiren islami kesime yakınlığından kaynaklanan etkiden; Cumhuriyet Gazetesi'nin sosyal demokrat ve özelleştirme karşıtı tavrından kaynaklanan etkiden somut delillere bağlayarak olmasa da yargısal bir biçimde söz etmek yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, POAŞ özelleştirmesi olayı okura tam bir portre sunmak yerine olayın kimi boyutları saklanarak, kimi haber olayları görmezden gelinerek, haber ve yorum ayırımı gözötilmeksiz, tarafsızlık, netlik, denge ve eşit alan kurallarına uyulmaksızın sunulmuştur. Haberler daha çok propaganda amacı taşıyan ifade ve unsurlar içermektedir. Bu durumu etkileyen faktörler arasında ise en başta basın sermayesinin ihaledeki pozisyonu, birbirleri arasındaki çekişmeler, kurum dışı unsurlar ve ideolojik eğilimler neden olarak öne sürülebilmektedir. Genel olarak basının POAŞ özelleştirmesi çerçevesinde, nesnel bir biçimde, propaganda aracı olmadan, titizlik ve dürüstlikle görev yaptığını söylemek güçtür.

NOT

(1) Gazete seçimleri yargısal olarak yapılmıştır. Ancak gazetelerin seçilme nedenlerine yönelik değerlendirmeler için daha önce benzer konularda yapılmış çalışmalara ve bu konudaki başvuru kaynaklarına bakılmıştır (Yüksel 2001:160-167, Yüksel 1999:145-204, Demiray ve Yüksel 2000:9-12).

KAYNAKLAR

- Akşam 4 Mart 2000.
Baydar Y (2000) Tek yol tarafsızlık, Milliyet Gazetesi, 13 Mart 2000.
Bülbül AR (2001) Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
Cumhuriyet 4 Mart 2000.
Çölaşan E (1997) Medya Karteli, Kartel Medyası, Hürriyet Gazetesi, 23 Mayıs.
Dearing JW ve Rogers EM (1996) Communication Concepts 6: Agenda-Setting, Sage, Thousand Oaks, CA.
Demiray U ve Yüksel E (2000) Patronunu Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim, Alternatif Medya 5-6, 9-12.
Dünya 4 Mart 2000.
Erdoğan İ ve Alemdar A (1990) İletişim ve Toplum, Bilgi Yayınevi, Ankara.

Finansal Forum 4 Mart 2000.

Funkhouser GR (1973) The Issues of the Sixties: An Exploratory Study in the Dynamics of Public Opinion, *Public Opinion Quarterly*, 37(1), 62-75.

Girgin A (1998) *Haber Yazma Teknikleri*, İnkılap Yayınları, İstanbul.

Gökçe O (2001) *İçerik Çözümlemesi*, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, Konya. *Hürriyet* 4 Mart 2000.

İnal MA (1995) *Yazılı Basın Haberlerinde "Yapısal" Yanlılık Sorunu*, *Toplum ve Bilim* 67, 111-134.

Karagöz K (1996) *Bilgide ve Haberde Objektiflik Sorunu*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg, 29-36.

Karluk R (1997) *Türkiye Ekonomisi*. Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.

McQuail D ve Windahl S (1994) *Kitle İletişim Çalışmaları İçin İletişim Modelleri*, Yay.Haz. B. Dağtaş ve U. Demiray, Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık ve Bilimsel Araştırmalar Vakfı, Eskişehir.

Milli Gazete 4 Mart 2000.

Milliyet 4 Mart 2000.

Özerkan Ş (2000) *Haberde Objektiflik*, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Derg, 10, 47-56.

Özgen M (1998) *Gazetecinin Etik Kimliği*, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul. *Radikal* 4 Mart 2000.

Rigel N (1993) *Kağıt Kaplanlar*, Der Yayınları, İstanbul.

Rogers EM ve Dearing JW (1988) *Agenda Setting Research: Where Has It Been, Where Is It*

Going?, *Communication Yearbook* 11, 555-594.

Severin WJ ve Tankard JW (1994) *İletişim Kuramları*, A.A. Bir ve N.S. Sever (çev), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir.

Söylemez A (1998) *Medya Ekonomisi ve Türkiye Örneği* Haberal Eğitim Vakfı, Ankara.

Tokgöz O (2000) *Temel Gazetecilik*, İmge Kitabevi, Ankara.

Türkiye 4 Mart 2000.

Türkiye'de Özelleştirme (2000). Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Basın ve Halkla İlişkiler Daire Başkanlığı, 11 Ekim 2000

Watson J (1998) *Media Communication*, MacMillian Press, London.

Yüksel E (1996) *Türk Basınının Gelişiminde Basında Ekonomi ve Ekonomi Basını*, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Enst., Eskişehir.

Yüksel E (1999) *Türkiye'de Ekonomi Basını Gündemi ve Siyasal Gündem İlişkisi Özelleştirme Örneğinde Bir Gündem Belirleme Çalışması*, Doktora Tezi, A.Ü. Sos. Bil. Enst., Eskişehir.

Yüksel E (2000) *Basın ve Siyaset Gündeminde Özelleştirme*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Yüksel E (2001) *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*, Çizgi Kitapevi, Konya.

Yüksel E ve Gürcan Hİ (2001) *Habercinin El Rehberi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Zaman 4 Mart 2000. ■